

Ärade åhörare, kolleger, studerande och ÅA-vänner,

vad är det för skillnad mellan utveckling och förändring? I en evaluering av Åbo Akademi kunde jag nyligen läsa att vi är "ett utvecklingsorienterat universitet".

Det är knappast en underdrift att säga att jag är jätteglad att få stå här idag, just här och just nu. Sedan hösten 2019 har vi inte kunnat samlas till inskription så här. Att vår tillvaro förändrats en hel del är inte heller någon underdrift. Vår verklighet har rejält skapats om, vår vardag är annorlunda, vår värld är annorlunda, ja vem vi är och vad vi uppfattar som normalt, viktigt, avgörande och värt att sträva efter har både skakats om och omskapats.

Pandemin omformade hela vårt sätt att gestalta och förverkliga universitetsutbildning. Det vi trodde var en omöjlighet, var plötsligt möjligt och en möjlighet. Visserligen en förändring till en digital tillvaro som gjordes av nödtvång. Det finns ingen anledning att säga att vi gick in i Narnia och fann en skönare tillvaro. Snarare bör vi erkänna att det vi gjorde var att övervintra i en helt annorlunda akademisk vinter. Längre höll vi ut och nya lärdomar fick vi också, vi ska på inget vis utgå ifrån att det som blev det nya normala också ska vara framtidens nya normala.

All förändring är en balansakt mellan hot och möjlighet. De möjligheter vi skapade under pandemin är lärdomar som vi alla efter bästa förmåga tar tillvara, de bästa sidorna, de goda insikterna, de fungerande praktikerna. Men Åbo Akademi är ett universitet som finns i de möten vi skapar, i de mellanrum som uppstår där kreativitet och nyfikenhet formar förväntningar och i de upptäckter som lockar forskarna att gemensamt göra ansträngningar att förstå det vi inte tidigare förstått eller se det vi inte tidigare sett. Det universitetet finns inte online. Det universitetet finns endast där vi möts, med alla sinnen aktiva. Endast på campus kan vi erfara hur akademiskt liv känns, doftar och är!

Också utan pandemins skuggor är vår värld förändrad. Så gott som hela mitt vuxna liv har jag levt och andats det liberala demokratiska samhällets visioner om fredlig samexistens på jämlikhetens, syskonskapets och frihetens villkor, i ett samhälle, där tankar om välstånd, och balans mellan friheter och rättigheter ger riktning, och där rättsstatens suveränitet, maktens fördelning och representativ demokrati utgör ramarna för strävan efter excellens, må det sedan vara ekonomisk, social, rättviseriktad eller annan form av excellens.

När Berlinmuren föll 1989 – den symboliska totempålen för det liberala samhällets tilltänkta segertåg – var jag själv en ung studerande som såg den världen ta form. Då föga medveten om att de samhällskrafter som då trycktes undan skulle slå tillbaka – med kraft! Symboliken må vara fulländad i att Sovjetunionens sista president **Mihail Gorbatsjov** gick bort för exakt en vecka sedan. Regimen i Kreml under **Putin** är visserligen den kraft som alldeles konkret skakat om vår värld, rent konkret också vid Åbo Akademi, men ensam står Putin inte på den arenan. De krafter som velat skaka om den värld som Berlinmurens fall varit en symbol för finns på många håll i vår värld.

En sak är säker: **Francis Fukuyamas** idé på 1990-talet om ideologiernas död var definitivt förhastad samtidigt som mänsklighetens sammantagna snikenhet och girighet steg för steg ställs inför klimathotets oundvikliga realitet.

Rysslands aggressioner i Ukraina påverkar oss rent konkret. Tillsammans med resten av EU och våra västerländska allierade står vi förenade i kampen mot dessa aggressioner. I vår kontext är det i form av hur vi som universitet agerar och samverkar med andra universitet, med lärare, forskare, forskningsfinansiärer, och studerande.

Några av de medel som Ryssland använder sig av i sin krigföring – främst tillgång till energi, metaller och spannmål – knyter direkt an till de fenomen som hela vårt globala system är uppbyggt på. Också dessa hot och förändringar påverkar oss. Den situationen förser oss med en uppgift att tillsammans med lärare, forskare, forskningsfinansiärer och studerande: skapa ny kunskap, nya lösningar och bidra till en mera hållbar värld. Vi talar därför idag om utmaningen att hantera "twin green and digital transformations".

Hållbar utveckling är därför inget extra tillägg i vår tillvaro, utan en nödvändighet, helt naturligt i centrum för det vi behöver förstå och lära oss inför framtidens värld.

EU-kommission antog i början av 2022 ett för universiteten mycket viktigt dokument, det första i sitt slag: A European Strategy for Universities 2022. Strategin inleds med följande ord:

"Today, our society needs more than ever the contribution of its universities. Europe, in a quickly changing world, is facing major challenges – climate change and biodiversity loss, the digital transformation and aging population – at a time when it is hit by the biggest global health crisis in a century and its economic fall-out. Europe's position in the world and the well-being and prosperity of future generations will depend on our response."

Målsättningen är alltså att samfällt och med gemensamma krafter inom EU och bland EU:s medlemsländer stärka den högsta utbildningen och forskningen. Framför allt måste vi som universitet satsa på att förse våra unga med färdigheter som behövs i värld av ökad digitalisering och övergång till ett mångsidigt hållbart samhälle, ekologiskt, ekonomiskt, socialt.

Åbo Akademi vill göra detta tillsammans med andra. Tillsammans med samtliga universitet och högskolor bygger vi i Finland ett stort utvecklingsprojekt kring digitalisering av våra verksamhetsförutsättningar. Projektet Digivision2030 kommer vi att presentera närmare under kommande läsår så att alla vet vad projektet innebär och vilken omställning den visionen aktualiserar.

Åbo Akademi är numera medlem i en europeisk universitetsallians, CHARM-EU. Tillsammans med universiteten i Barcelona, Utrecht, Montpellier, Dublin, Budapest, Würzburg och Ruhr West går vi in i en ny slags läroprocess för att stärka våra kompetenser. För våra studerande kommer denna universitetsallians att erbjuda en fin möjlighet för studentutbyte och lärande, bl.a. genom det som det gemensamma Mastersprogrammet Global Challenges for Sustainability möjliggör.

Jag är övertygad om att Finland kommer att klara sig i den omställning som krävs inför framtiden, men endast genom att använda oss av de styrkor vi har i Finland: Högklassig och problemorienterad forskning, relevant och högklassig, på forskning baserad utbildning. Samhället förändras snabbt och universiteten måste ges förutsättningar att vara del av och bidra till den förändringen med det bästa vi har att erbjuda: utbildning och forskning.

Utbildning och forskning måste resurseras långsiktigt och trovärdigt för att vi ska klara av att hantera vårt uppdrag som universitet. Vi måste ges möjlighet att hålla jämna steg med de länder vi jämför oss med, för vi har ansvar för våra kommande generationer, våra ungas möjligheter att få de färdigheter de behöver för att aktivt vara med i framtidens värld och våra forskare möjligheter att skapa grund för kunskap som behövs i framtidens värld.

Vi måste bli än bättre på att förmedla att det inte endast är det universiteten bidrar med som spelar roll. Forskning visar nämligen också att utbildning och tillgång till relevant utbildning är något av det mest stabiliserande som ett samhälle kan skapa, och därmed bidra till kontrollerad, icke-aggressiv utveckling.

Beslutsfattare på olika nivåer har börjat inse att kunskapsintensitet och forskning är nyckelfaktorer för vårt lands attraktionskraft. Finland är internationellt i och med våra universitet. Det nya som beslutsfattare och framförallt ledare inom näringslivets olika sektorer behöver förstå som något nytt – och innovativt – är att samverka inom forskning, utveckling och innovationer i allt högre grad kan ske i samverkan med universitet och våra experter.

Det finns ett nationellt samförstånd för hur vi i Finland kunde utveckla nationella förutsättningarna för forskningen. Den s.k. FUI-väggkartan existerar på nationell nivå, idéerna finns på ritbordet. De politiska beslutfattarna är beredda att via lagstiftning skapa en målbild där 4 % av Finlands BNP skulle kanaliseras till forskning, utveckling och innovationer.

Den offentliga finansieringen är fastslagen till att utgöra 1/3 del av helheten, medan resterande 2/3 borde kunna kanaliseras via privata och icke-offentliga finansieringar.

Poängen med en lag om nationell forskningsfinansiering består i att skapa långsiktiga lösningar som går utöver och bortom regeringsperiodernas projekttänk. Pengar finns och cirkulerar nog även i vårt samhälle, men tankemönstren och traditionellt hållna arbetssätt har skapat mer hinder än lösningar. Hittills har vi inte lyckats skapa den dynamik mellan universitet och samhället som vi nu skulle behöva. Universiteten bidrar till samhället med nästan 1 700 doktorer varje år, ÅA bidrar med ett 60-tal av dessa, varje år. Frågan är hur denna resurs hanteras, värdesätts och tillvaratas i ett framtidsorienterat samhälle.

Den 26 augusti 2022 fick Åbo Akademi ett efterlängt besked. NCU, nationella centret för utbildningsutvärdering offentliggjorde resultatet av den utvärderingsprocess vi genomgått sedan 1 februari 2021. Auditeringsrapporten är ett nöje att läsa, inte bara för att vårt resultat var strålande och vi fick vår kvalitetsstämpel som nu är i kraft till 26.8.2028. Mest glad är jag faktiskt över att den internationella panelen faktiskt sett Åbo Akademi med våra styrkor och svagheter, samt den utveckling vi är mitt i.

För mig är det viktigaste budskapet i auditeringen själva erkännandet att vi är ett utvecklingsorienterat universitet! Vi är stadda i en utveckling, allt annat är otänkbart, egentligen. Nu är frågan hur vi hanterar utvecklingen och hur vi stakar ut en riktning för den väg som kommer att komma oss till mötes.

Vi behöver lyckas i den svåra terrängen, vars ramar stavas Digivision2030.

Vi behöver konstruktivt hantera de möjligheter vi har genom den nya universitetsalliansen – CHARM-EU – vi blivit del av.

Vi har ekonomiska utmaningar som tvingar oss att se över vad vi gör, hur vi gör det och vilka val som måste göras för att vi ska ha förutsättningar att göra det som är vårt samhällsuppdrag: ”att förse omvärlden med flerspråkig och professionell akademisk kompetens på hög nivå.”

Låt mig nu sluta cirkeln och avsluta där jag började, med förändring. Utveckling innebär alltid förändring, alltid. Vi behöver satsa där vi måste bli bättre för att ha de förutsättningar som krävs. Vi måste våga avstå från sådant som inte bidrar till att vi blir bättre. Vi är inte ett företag som skapar vinst för våra ägare. Vi är en allmännyttig organisation som ständigt ska förbättra och utveckla de produkter vi har. Produkter som är knutna till vårt uppdrag att förse omvärlden med högklassig utbildning och nydanande forskning.

Utveckling handlar om värna om det som möjliggör vårt uppdrag! Varken mer eller mindre.

Välkommen till ett nytt och högst spännande läsår 2022–23!